

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر (مطالعه موردی باقر شهر)

دکتر زهره فنی^۱

زهره شفیعی زاده کرده کوهی^۲

چکیده

سکونتگاههای روستایی فضاهای جغرافیایی هستند که به عنوان واقعیات مکانی - فضایی همواره تحت تاثیر نیروها، ساخت ها و عوامل گوناگون بیرونی و درونی دگرگون می شوند. از جمله عوامل اصلی ایجاد تحول در فضاهای روستایی در راستای توسعه ی نظام سکونتگاهی طی سالهای اخیر، تبدیل روستا به شهر بوده است. هدف اصلی این مقاله بررسی عوامل موثر در تبدیل باقر آباد به باقر شهر در استان تهران می باشد. در این پژوهش که تحت عنوان عوامل موثر در فرآیند تبدیل روستا به شهر می باشد محقق بر آن است تا عوامل موثر اقتصادی، اجتماعی، خصوصی، فرهنگی در تبدیل باقرآباد به باقر شهر را مورد بررسی قرار دهد. که تبدیل روستا به شهر فرآیندی است که طی آن روستاهایی که قابلیت های لازم را کسب نموده اند تبدیل به شهر می شوند. که مورد مطالعه باقرآباد از جمله این روستاها می باشد که با کسب کردن عوامل موثر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و خصوصی تبدیل به شهر شده است. در این پژوهش که به شیوه پیمایشی انجام گردید، جهت جمع آوری داده ها از پرسشنامه استفاده شده است. از جامعه مورد مطالعه، یک جامعه نمونه ۱۰۰ نفری بر اساس نمونه گیری تصادفی انتخاب شده است. برای انجام این تحقیق، چهار فرضیه تدوین شد و تجزیه و تحلیل داده ها در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام گرفته است و در نهایت داده ها با استفاده از روشهای آماری SPSS و مدل کای اسکویر تحلیل شدند که نتایج آن بیانگر تاثیرات عمیق عوامل اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی و نیز عامل کوتاهی فاصله از کلانشهر تهران، در فرایند تبدیل روستای باقرآباد به شهر باقر شهر است.

واژه های کلیدی: روستا، شهر، روستا-شهر، توسعه روستایی، نقش یا کارکرد، باقرآباد

۱- عضو هیأت علمی گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی Z-fanni@sbu. ac. ir

-zahrashafieezade@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

تاریخ دریافت: ۹۱/۴/۳ تاریخ پذیرش: ۹۱/۹/۲

در ایران نیز با شکست سیاست قطب رشد و تبعات منفی ناشی از آن بعد از جنگ سیاست کلی به سمت توسعه‌ی روستا - شهری حرکت نمود. مبنای این راهبرد تمرکز سرمایه‌گذاری‌های در سکونتگاه‌های انسانی با تاکید بر استراتژی توسعه‌ی بر محور شهری در تامین حداقل شرایط برای مردم روستایی است که آن‌ها را قاردمی سازد تا جوامع روستایی خود را به توسعه اجتماعی - اقتصادی برسانند (زیاری، ۱۳۸۳، ص ۱۵۶) سکونتگاه‌ها امروزه به صورت نظام‌های باز عمل می‌کنند، بویژه سکونتگاه‌های شهری و روستایی بدلیل روابط متنوع و گسترده‌ای که باهم دارند به شدت تحت تاثیر یکدیگرند و به هم وابستگی و نیاز دارند (رضوانی ۱۳۸۳) اکثر مهاجران به دلایل اقتصادی به شهر تهران آمده‌اند (مدنی پور، ۱۳۸۱ ص ۱۴۶)

یکی از ویژگی‌های شهری تهران، گسترش سکونتگاه‌ها در حومه شهر تعداد رو به افزایش مهاجرانی است که قادر به زندگی در شهر تهران نیستند یا کسانی که در جستجوی شرایط زندگی بهتر به خارج از شهر تهران نقل مکان کردند. این امر به تمرکز ساخت و سازهای جدید شهری در روستاها و شهرکهای موجود در حومه شهر نیز به ایجاد سکونتگاههای جدید منجر شده است (مدنی پور، ۱۳۸۱ ص ۱۹۰)

این امر بر روند تحولات ساختاری و کارکردی روستاهای اطراف تهران تاثیر گذاشت. روستاهای اطراف تهران که بافت رو به گسترش شهر آن‌ها را در درون خود احاطه کرده یا هنوز جدای از شهر هستند هسته‌های اصلی بیشتر حومه‌های جدید تهران را تشکیل می‌دهند که از طریق انسجام تدریجی ساخت و سازهای جدید به وجود آمده‌اند و به تدریج تبدیل به یک نقطه شهری در حومه تهران شده‌اند.

اهداف اصلی مورد نظر در این پژوهش ضمن بررسی عوامل موثر در تبدیل سکونتگاههای روستایی به شهرهای کوچک (در راستای ایجاد نظام سلسله مراتبی سکونتگاهها) بررسی میزان

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۷۷۱۱

موفقیت و توانمندی این مراکز بعد از تبدیل به شهر و فراهم ساختن امکان اتخاذ تصمیم‌گیریهای اصولی تر و منطقی تر در راستای افزایش اثرات مثبت و کاهش اثرات منفی خواهد بود.

فرضیه های تحقیق

- ۱- رابطه معناداری بین خدمات اقتصادی (الف) و (ب) و تبدیل باقر آباد به باقر شهر وجود دارد؟
- ۲- رابطه معناداری بین خدمات خصوصی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر وجود دارد؟
- ۳- رابطه معناداری بین خدمات اجتماعی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر وجود دارد؟
- ۴- رابطه معناداری بین خدمات فرهنگی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر وجود دارد؟

ابزار و روش تحقیق

این تحقیق توصیفی و در آن از روش کمی و کیفی و تحلیل آماری از نوع پیمایشی استفاده شده و از نظر مقاصد تحقیق کاربردی است. در این تحقیق با استفاده از روش های مختلف جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای، مصاحبه، پرسشنامه و از سایر روش ها استفاده نموده و پس از کسب اطلاعات و ثبت داده ها، آنها با مدل کای اسکویر تجزیه و تحلیل نموده و به نتایجی دست پیدا کردیم.

از آنجایی موضوع مورد مطالعه، کل یک جامعه روستایی و تحولات آن در طول زمان است که منجر به تبدیل آن به شهر شده است. لذا جامعه مورد مطالعه این پژوهش مردم ساکن باقر شهر می باشد. حجم نمونه ۱۰۰ نفر بوده که به روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شده اند. جامعه مورد مطالعه شهر باقر شهر یکی از شهرهای استان تهران می باشد که بر اساس مصوبه شماره ۱۶۳۶۹/۴۳۹۷ مورخ ۷۵/۴/۴ هیئت وزیران به شهر تبدیل و در تاریخ ۷۵/۱۲/۴ شهرداری

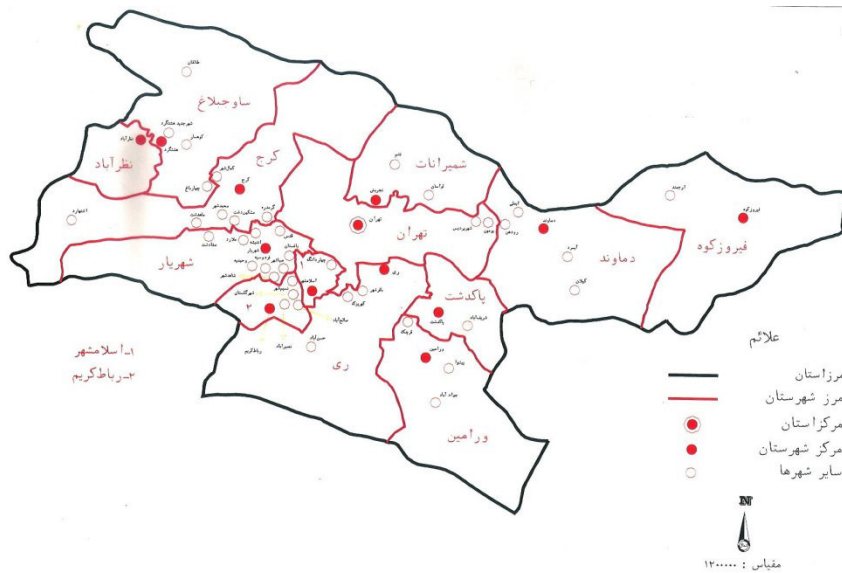
۱۷۸// دو فصلنامه جغرافیا، شماره بیست و چهارم، بهار و تابستان ۱۳۹۲

آن افتتاح و حریم استحفاظی آن ۵ کیلومتر مربع مساحت در تاریخ ۷۶/۴/۱۶ به تصویب وزیر محترم کشور، از مناطق ۱۹ و ۲۰ شهرداری تهران جوادیه باقرشهر الحاق گردید.

موقعیت جغرافیایی باقر شهر

محدوده مورد مطالعه، باقر شهر، یکی از شهرهای حاشیه کلان شهر تهران می باشد که در محور ارتباطی تهران - قم و در حوزه استحفاظی شهرستان ری و بخش کهریزک واقع شده است. این شهر از شمال به حریم منطقه ۱۹ و ۲۰ شهرداری تهران، از جنوب به شهر کهریزک، از جنوب شرقی با جلگه ورامین، از جنوب غربی با بهشت زهرا (س) و حرم مطهر حضرت امام خمینی (ره) همجوار است.

باقر شهر در ۳۵ درجه عرض شمالی و ۵۱ درجه طول شرقی قرار دارد. این شهر بر روی دشت آبرفتی نسبتاً هموار تهران قرار دارد که از لحاظ توپوگرافی ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۰۲۰ متر می باشد (طرح جامع فضای سبز باقر شهر، ۱۳۸۸، ص ۱)



شهر کوچک

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۷۹۱۱۱

طبق تعریف ارائه شده توسط سازمان ملل از شهر کوچک ، همه شهرهایی که زیر یکصد هزار نفر سکنه دارند ، شهر کوچک نامیده می شود در ایران نیز در برخی از طرحهای توسعه و برنامه های عمرانی معیار جمعیتی برای شهر کوچک ذکر گردیده است به گونه ای که در برنامه پنجم عمرانی قبل از انقلاب شهرهای ۵ تا ۲۵ هزار نفری به عنوان شهرکهای روستایی و شهرهای ۲۵ تا ۱۰۰ هزار نفری به عنوان شهر کوچک قلمداد شدند. در گزارش ستیران و طرح آمایش سرزمین جمهوری اسلامی ایران ، شهرهای ۵ تا ۲۵ هزار نفری معیار انتخاب این نوع شهرها بوده است. در برنامه ی اول توسعه بعد از انقلاب (۶۶- ۱۳۶۲) که اجرای آن عملی نگردیده شهرهای بین ۵ تا ۲۵ هزار نفری ، به عنوان شهرهای کوچک در نظر گرفته شدند. طرح کالبدی ملی به تبعیت از معیارهای ارائه شده توسط سازمان ملل ، شهرهای زیر ۵۰ هزار نفر جمعیت به عنوان شهر کوچک قلمداد گردید. (ایزدی خرامه ، ۱۳۸۰ ، ص ۱۳۸) شهر کوچک نیز مانند برخی مفاهیم و واژه ها ، یک مفهوم نسبی است ، چرا که به درجه شهر نشینی ، سطح توسعه یافتگی و ساختار اقتصادی یک کشور بستگی دارد و به تبع آن در داخل یک کشور نیز از منطقه ای به منطقه دیگر متفاوت است (فنی ، ۱۳۸۸ ، ص ۱۱)

فرایند تبدیل روستا به شهر:

فرایند تبدیل شدن یک ناحیه (روستایی) به یک ناحیه (شهری) متأثر از عوامل متعددی است. که این عوامل عبارتند از :

الف) عوامل درونزا :

- ۱- رشد جمعیت که تعادل اکوسیستم به ویژه عوامل تولیدی در بستر طبیعت روستا با عامل انسانی را بر هم می زنند و به محدودیت توانهای محیطی و اراضی قابل بهره برداری می انجامد.

۱۳۸۰ فصلنامه جغرافیا، شماره بیست و چهارم، بهار و تابستان ۱۳۹۲

۲- وجود سطحی از خدمات و تسهیلات اجتماعی - اقتصادی - فرهنگی در روستا که در عین تفاوت با سطح امکانات موجود در شهرها در مقایسه با امکانات سایر نقاط روستایی قابل توجه ارزیابی می گردد.

ب) عوامل بیرون زا :

۱- روستاهایی که در حوزه ی نفوذ و پیرامون شهرها قرار داشته و با توسعه ی فیزیکی شهر روستا تبدیل به شهر کوچک می شود. (بسیاری از مناطق کنونی شهر تهران از جمله روستای مورد مطالعه (باقر آباد) از جمله این روستاها هستند.)

۲- روستاهای بزرگ و پر جمعیت که به دلیل داشتن جمعیت بالا به نقاط شهری تبدیل شده اند.

۳- روستاهای کوچکی که با ادغام در یکدیگر به حد متعارف رسیده اند و تبدیل به شهر شده اند.

۴- روستاهایی که در مرکز بخش قرار گرفته اند و تبدیل به شهر شده اند. (البته طبق تبصره ی ۵ الحاقی (مصوب ۷۸/۱۲/۲۳) شرط جمعیت برای روستاهای مرکز بخش حذف گردید و تلقی شهر و تاسیس شهرداری منحصر در روستاهای مرکز بخش و در روستاهای واجد شرایط در تراکم کم با حداقل ۴۰۰۰ و در تراکم متوسط با ۶۰۰۰ نفر خواهد بود (طاهر خانی ، ۱۳۷۸ ، ص ۱۸).

هر روستا در فرآیند تبدیل شهر ناگزیر به طی مراحل است ، این مراحل به صورت تیتروار در زیر بیان شده است. ۱. درخواست تبدیل روستا به شهر از طریق استانداری به وزارت کشور

۲- بررسی توسط دفتر تقسیمات کشوری

۳- در صورت تایید ارائه به هیئت وزیران

۴- وزارت کشور (تقسیمات کشوری)

۵- اداره کل امور شهرداریها (معاونت عمرانی)

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۸۱۱۱۱

۶- مجوز تاسیس شهرداری

۷- امکانات اولیه شهرداری

۸- انتخاب شهردار

(منبع: بخش فنی وزارت کشور ۱۳۸۴)

بررسی روند تغییرات تراکم جمعیت در مجموعه شهری تهران حاکی از آن است که تراکم جمعیت بطور یکنواخت افزایش نیافته و طی ۳۰ سال اخیر برخی مراکز سکونتگاهی مطلوبیت بیشتری برای اسکان جمعیت پیدا کرده است. موقعیت خاص این روستا و شرایط داخلی و خارجی و احداث مترو باعث مهاجرپذیری شده است. نزدیکی باقر آباد به تهران تاثیر خاصی بر نحوه استفاده از خدمات عمومی گذاشته است بگونه ای که بسیاری از نیازهای روستا را تحت تاثیر قرار داده است. مورد مطالعه باقر شهر در بخش کهریزک در شهرستان ری می باشد که با توجه به تغییرات حاصله از نظر روستایی به شهر کوچکی تبدیل شده است.

وضعیت جمعیتی و اقتصادی :

باقر آباد در سرشماری سال ۱۳۷۵ ، یک آبادی محسوب می شد که این آبادی در فاصله سالهای ۷۵ تا ۸۰ به شهر تبدیل گردیده است و جزء نقاط شهری شهرستان ری محسوب می شود و براساس یافته های سرشماری عمومی سال ۴۵ ، جمعیت باقر شهر برابر ۱۵۲۰ نفر بوده است که در یک دوره سی ساله از سال ۴۵ تا ۷۵ با میزان رشدی برابر ۱۱/۶ درصد در سال به ۴۰۸۸۷ نفر افزایش یافته است. بدین ترتیب جمعیت شهر این دوره بیش از ۲۶ برابر شده است. یکی از محدودده های صنعتی- خدماتی محور جاده قدیم تهران- قم ، پالایشگاه تهران است این محور از داخل باقر شهر عبور می کند و شریان حیاتی این مجموعه را شکل می دهد. از اینرو این برنامه مستقیماً بر حیات اقتصادی مجموعه باقر شهر تأثیر گذاشته و آینده اقتصادی آن را تعیین می نماید. از مراکز مهم صنعتی عبارتند از :

۱۳۸۲ فصلنامه جغرافیا، شماره بیست و چهارم، بهار و تابستان ۱۳۹۲

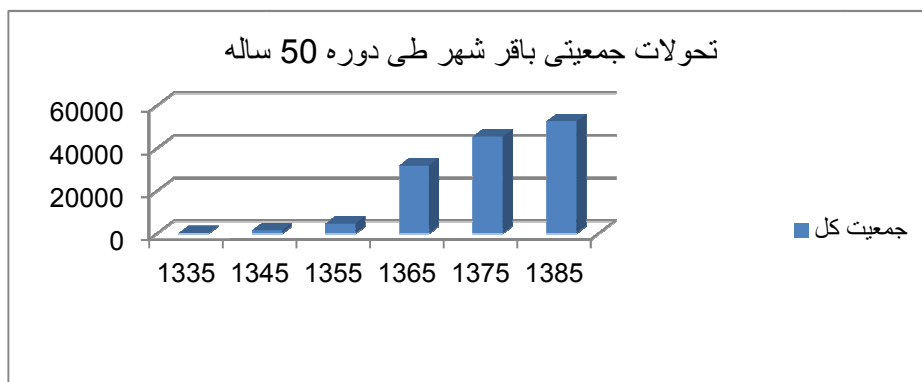
پالایشگاه تهران، تأسیسات نفتی و گازی ری، شرکت نفت بهران، شرکت انرژی، شهرک شهر سنگ، مجتمع تجریش، شرکت ایران سیلندر و شرکت ساپا پرس

جدول شماره ۱ - تحولات جمعیتی باقر شهر طی ۵۰ سال اخیر

سال	جمعیت کل	نرخ رشد
۱۳۳۵	۲۲۷	
۱۳۴۵	۱۵۲۰	۱۵۸/۷۶
۱۳۵۵	۴۷۶۹	۷۷/۱۲
۱۳۶۵	۳۱۹۲۰	۱۵۸/۷۱
۱۳۷۵	۴۵۴۹۹	۱۹/۳۹
۱۳۸۵	۵۲۶۰۴	۷/۵۲

منبع مرکز آمار ایران ۱۳۸۵

نمودار شماره ۱ - تحولات جمعیتی باقر شهر طی دوره ۵۰ سال ۱۳۳۵ - ۱۳۸۵



بررسی های صورت گرفته در خصوص عوامل موثر بر رشد حاکی از آن است که این رشد جدای از عوامل طبیعی افزایش جمعیت یعنی زاد و ولد و ازدواج های غیر بومی

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۸۳۱۱۱

همواره سهمی از رشد جمعیت را می توان ناشی از آن دانست که بخش قابل توجهی از افزایش جمعیت باقر شهر ناشی از مهاجرت های صورت گرفته از سایر مناطق روستایی و شهری به این شهر بوده است

یافته های تحقیق

بررسی فرضیات پژوهش

آزمون فرضیه اول بخش الف: بین خدمات اقتصادی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط وجود دارد.

جدول ۲ فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار آزمون کای اسکویر

شاخص اولویت	فراوانی مشاهده شده Fo	فراوانی مورد انتظار Fe	باقیمانده
باقر شهر	۳۸	۲۳/۳	۱۴/۸
مرکز بخش	۳۱	۲۳/۳	۷/۸
شهر نزدیک	۲۰	۲۳/۳	-۳/۳
مرکز استان	۴	۲۳/۳	-۱۹/۳
جمع	۹۴	-	-

$$x^2 = \sum \left(\frac{(F_o - F_e)^2}{F_e} \right)$$

$$x^2 = \left(\frac{(38-23/3)^2}{23/3} \right) + \left(\frac{(31-23/3)^2}{23/3} \right) + \left(\frac{(20-23/3)^2}{23/3} \right) + \left(\frac{(4-23/3)^2}{23/3} \right) = x^2 = 28/3$$

$$Df = 4 - 1 = 3$$

$$x^2 = 28/3$$

$$dF=3$$

$$P= 0/000$$

اطلاعات مندرج در جدول نشان می دهد که خبی محاسبه شده ۲۸/۳ می باشد که از خبی جدول (۱۶/۲۶) با درجه آزادی ۳ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ بزرگتر می باشد. لذا با اطمینان ۰/۹۹ درصد می توان ادعا کرد بین خدمات اقتصادی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط معناداری مشاهده میشود. که البته لازم است برای فرضیه ۱ که تائید خدمات اقتصادی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ۱۵ سوال در نظر گرفته شده است که بر اساس یافته های این سوالات تحلیل های صورت گرفته و در نهایت با مدل آماری اسکویید و SPSS روی این ۱۵ سوال اجرا شده است و به نتیجه نهایی دست پیدا کردیم.

بررسی فرضیات پژوهش

آزمون فرضیه شماره اول، بخش (ب): بین خدمات اقتصادی (ب) و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط وجود دارد.

جدول ۳ فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار آزمون کای اسکوییر

شاخص اولویت	فراوانی مشاهده شده Fo	فراوانی مورد انتظار Fe	باقیمانده
موافق	۳۴	۲۴/۳	۹/۸
تاحدی موافق	۴۱	۲۴/۳	۱۶/۸

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۸۵۱۱۱

۱۳	۲۴/۳	-۱۱/۳	تأحادی مخالف
۹	۲۴/۳	-۱۵/۳	مخالف
۹۷	-	-	جمع

$$x^2 = \left(\frac{(34-24/3)^2}{24/3} \right) + \left(\frac{(41-24/3)^2}{24/3} \right) + \left(\frac{(13-24/3)^2}{24/3} \right) + \left(\frac{(9-24/3)^2}{24/3} \right) = x^2 = 30/29$$

$$Df = 4 - 1 = 3$$

$$X^2 = 30/29$$

$$dF = 3$$

$$P = 0/00$$

اطلاعات مندرج در جدول نشان می دهد که خی محاسبه شده برابر با ۳۰/۲۹ می باشد که از خی جدول (۱۶/۲۶) بزرگتر می باشد لذا با اطمینان ۰/۹۹ می توان ادعا کرد بین خدمات اقتصادی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط معناداری وجود دارد.

آزمون فرضیه دوم: بین خدمات خصوصی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط وجود دارد.

جدول ۴ فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار آزمون کای اسکویر

باقیمانده	فراوانی مورد انتظار Fe	فراوانی مشاهده شده Fo	شاخص اولویت
۲۹/۳	۲۴/۸	۵۴	باقر شهر
-۱۰/۸	۲۴/۸	۱۴	مرکز بخش
-۰/۸	۲۴/۸	۲۴	شهر نزدیک
-۱۷/۸	۲۴/۸	۲۷	مرکز استان
-	-	۹۹	جمع

۱۳۸۶ // فصلنامه جغرافیا، شماره بیست و چهارم، بهار و تابستان ۱۳۹۲

$$x^2 = \left(\frac{(54-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(14-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(24-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(27-24/8)^2}{24/8} \right) = 51/99$$

$$x^2 = 51/99$$

$$x^2 = 51/99$$

$$df=3$$

$$P= 0.00/0$$

اطلاعات مندرج در جدول نشان می دهد که خی محاسبه شده برابر با ۵۱/۹۹ می باشد که از خی جدول (۱۶/۲۶) بزرگتر می باشد لذا با اطمینان ۰/۹۹ می توان ادعا کرد بین خدمات خصوصی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط معناداری وجود دارد. در مورد فرضیه ۲، ۱۲ سوال طرح شده و تحلیل های صورت گرفته شده و در نهایت با مدل آماری کای اسکویر و SPSS به نتیجه نهایی دست پیدا کردیم.

آزمون فرضیه سوم: بین خدمات فرهنگی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط وجود دارد.

جدول ۵ فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار آزمون کای اسکویر

شاخص اولویت	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
باقر شهر	۴۷	۲۴/۸	۲۲/۳
مرکز بخش	۱۲	۲۴/۸	-۱۲/۸
شهر نزدیک	۳۳	۲۴/۸	۸/۳
مرکز استان	۷	۲۴/۸	-۱۷/۸
جمع	۹۹	-	-

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۸۷\|

$$x^2 = \left(\frac{(47-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(12-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(33-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(7-24/8)^2}{24/8} \right) = 42/05$$

$$x^2 = 42/05$$

$$x^2 = 42/05$$

$$dF = 3$$

$$P = 0.001$$

اطلاعات مندرج در جدول نشان می دهد که خی محاسبه شده برابر با ۴۲/۰۵ می باشد که از خی جدول (۱۶/۲۶) بزرگتر می باشد لذا با اطمینان ۰/۹۹ می توان ادعا کرد بین خدمات فرهنگی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط معناداری وجود دارد. برای فرضیه ۳، ۷ سوال در نظر گرفته شده و در نهایت با مدل آماری کای اسکویر به نتیجه نهایی دست پیدا کردیم. فرضیه شماره چهارم: بین خدمات اجتماعی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط وجود دارد.

جدول ۶ فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار آزمون کای اسکویر

شاخص اولویت	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
باقر شهر	۴۲	۲۴/۸	۱۷/۳
مرکز بخش	۱۳	۲۴/۸	-۱۱/۸
شهر نزدیک	۲۷	۲۴/۸	۲/۳
مرکز استان	۱۷	۲۴/۸	-۷/۸
جمع	۹۹	-	-

$$x^2 = \left(\frac{(42-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(13-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(27-24/8)^2}{24/8} \right) + \left(\frac{(17-24/8)^2}{24/8} \right) = 20/23$$

$$x^2 = 20/23$$

$$df = 4 - 1 = 3$$

$$x^2 = 20/23$$

$$df=3$$

$$P=0/000$$

اطلاعات مندرج در جدول نشان می دهد که خی محاسبه شده برابر با ۲۰/۲۳ می باشد که از خی جدول (۱۶/۲۶) بزرگتر می باشد لذا با اطمینان ۰/۹۹ می توان ادعا کرد بین خدمات اجتماعی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر ارتباط معناداری وجود دارد. برای فرضیه ۴ که بین خدمات اجتماعی و تبدیل باقر آباد به باقر شهر، ۱۰ سوال در نظر گرفته شد و نتیجه این سوالات طبق آزمون کای اسکویئر و SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت

نتیجه گیری :

توجه به سکونتگاههای روستایی و نقش آنها در برنامه ریزی های توسعه، به دلیل وجود نابرابری های موجود بین مناطق شهری و روستایی که موجب پدید آمدن شکاف عمیق و متفاوت در سطح معیشت میان دو عرصه ی جغرافیایی گردیده بود، از دهه ی ۱۹۶۰ مورد عنایت قرار گرفت. اهمیت نقش سکونتگاههای انسانی در توسعه به حدی است که می توان انتظار داشت که هیچ گونه پیشرفت و توسعه ی اجتماعی - اقتصادی بدون وجود شبکه های سکونتگاهی با کفایت (از نظر تامین آسایش و کارآیی) محقق نگردد. در این خصوص نظریات گوناگونی از سوی نظریه پردازان و اندیشمندان در راستای کاهش تفاوتها و رفع نابرابری های موجود با هدف دستیابی به توسعه ی پایدار روستایی مطرح گردیده و همچنان رو به تکامل است. در میان نظریات طرح شده، نظریات مربوط به کارکردهای شهری در توسعه ی روستایی با تاکید بر ایجاد و توسعه ی گروهی از شهرهای کوچک و میانی در جهت ایجاد نظام سلسله مراتبی از سکونتگاهها با توجه به محتوای پژوهش حاضر از اهمیت قابل توجهی برخوردار می باشد. امروزه سیاستمداران و برنامه ریزان به این امر اذعان دارند که بهبود قابلیت دسترسی جغرافیایی

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۸۹۱۱۱

جمعیت روستایی به خدمات ابزار و فاکتوری مهم در شتاب بخشیدن به توسعه ی منطقه ای است و در این رابطه شهرهای کوچک به عنوان مراکزی برتر در ناحیه ی پیرامونی خویش که در مسیر حرکت روستاییان به شهرهای بزرگ قرار دارند می توانند با یافتن جایگاه مهم خود در منطقه و تجمع سازمان ها و نهادهای خدمات رسان منطقه ای ، در چارچوب جایگاه سلسله مراتبی خویش نقش بسزایی در رفع بسیاری از مشکلات روستاها و توسعه کار آفرینی در این کانونهای سکونتگاهی ایفا نمایند. رویکرد شهرهای کوچک را می توان گرایشی اصولی و قاعده مند در راستای ایجاد عدم تمرکز و توسعه ی یکپارچه ی منطقه ای دانست که در آن شهرهای کوچک به عنوان حلقه های اتصال و نقاط تعاملاتی فعال و جاذب میان کانون های بزرگ شهری و نواحی روستایی مورد ارزیابی و آزمون قرار گرفته اند . با ایجاد شهرهای کوچک و میانی و تزریق سطوحی از امکانات و تسهیلات به این شهرها ضمن ایجاد زمینه های لازم برای خدمات رسانی موثر تر به عرصه های روستایی ، می توان تا حد بسیاری از بار مشکلات ناشی از مراجعات بی رویه به شهرهای بزرگ منطقه کاست.

هنگامی که به هر دلیلی رشد یک مرکز شروع شود ، از آن پس انباشتی از صرفه جویی های داخلی و خارجی پیوسته رشد آن مرکز را به زیان آن مراکز استحکام و تداوم بخشیده و جریانهای نیروی کار ، کار آفرینی ، بازرگانی و سرمایه را به خود جذب می کند که میردال آنرا علیت تراکمی نامید. (صرافی ، ۱۲ ، ۱۳۷۷)

در این پژوهش بر اساس ۴ فرضیه اساسی در زمینه های تاثیر گذارترین عوامل در تبدیل باقر آباد از کانون روستایی به شهری صورت گرفته شده است. جهت جمع آوری داده از پرسشنامه استفاده شده است. در این پژوهش تجزیه و تحلیل داده ها در دو سطح توصیفی استنباطی انجام گرفته شده است و با استفاده از روشهای آماری SPSS و مدل آزمون کای اسکویر صورت گرفته شده است. که نتایج آن به شرح زیر است.

۹۰// دو فصلنامه جغرافیا، شماره بیست و چهارم، بهار و تابستان ۱۳۹۲

- ۱- خدمات اقتصادی بر روی تبدیل شدن باقرآباد به باقر شهر نقش داشته است و رابطه معناداری بین خدمات اقتصادی و تبدیل باقرآباد به باقر شهر وجود دارد.
 - ۲- خدمات خصوصی در تبدیل شدن باقرآباد به باقر شهر نقش داشته است.
 - ۳- رابطه معناداری بین خدمات اجتماعی و تبدیل شدن باقرآباد به باقر شهر وجود دارد.
 - ۴- خدمات فرهنگی در تبدیل باقرآباد به باقر شهر نقش داشته است.
- البته لازم به ذکر است که عامل کوتاهی باقرآباد به تهران نقش بسزایی را ایفا کرده است.

پیشهادات

- بهبود سطح امکانات آموزشی و بهداشتی - درمانی در این شهر در راستای کاهش مراجعات مردم این شهر به دیگر شهرها به ویژه مرکز استان
 - جلوگیری از مهاجرت بی رویه ی افغانها به باقر شهر
 - از نظر مشکلات زیست محیطی از نامناسب بودن شبکه آبرسانی ، نحوه دفع زباله ، تخلیه نامناسب فاضلاب ، نحوه دفع آبهای سطحی ، کاربریهای ناسازگار نظیر پالایشگاه تهران ، بهشت زهرا ، نیروگاه گازی ، کارگاههای مختلف و مزاحم را می توان نام برد که باید در دفع این مزاحمت ها چاره ای اندیشید.
 - جلوگیری از آلودگی هوا ، آلودگی ناشی از فعالیت پالایشگاه
- عمدتا مربوط به مشعل های پالایشگاه می باشد در تمامی پالایشگاههای دنیا سیستمی به نام مشعل تعبیه گردیده است که گازهای زائد با اصول اولیه زیست محیطی و فنی پس از شستشو در ظروف توسط بخار آب به شکل بدون دود می سوزد. لیکن به جهت وجود برخی نواقص فنی در این سیستم در اغلب موارد مشاهده می شود که پالایشگاه تهران با انتشار دود غلیظ ، موجبات آلودگی شدید هوای منطقه می شود که این امر توجه جدی مسئولین امر را می طلبد.

عوامل موثر در فرایند تبدیل روستا به شهر..... ۹۱۱۱۱

- جلوگیری از آلودگی خاک: معضلات زیست محیطی حادث شده ناشی از فعالیت پالایشگاه تهران برای اراضی و روستای مجاور و اهالی ساکن در آن (روستای درسون آباد، اسماعیل آباد، حاج معین و عظیم آباد) موجب آلودگی آبهای زیر زمینی، قنات و چاههای موجود در منطقه و تبع آن آلودگی اراضی کشاورزی منطقه گردیده است که تهدیدی بر سلامت اهالی منطقه به شمار می آید.
- احداث بیمارستان تخصصی
- احداث مجتمع قضایی

منابع و مأخذ:

- ۱- شکویی، حسین، ۱۳۷۹، دیدگاههای نو در جغرافیای شهری، جلد اول، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سمت
- ۲- شهرداری باقر شهر، معاونت عمرانی و شهر سازی، ۱۳۸۲
- ۳- طاهرخانی، حبیب اله، ۱۳۷۸، تبدیل روستاهای بزرگ به شهر نگاهی به یک سیاست، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور، دوره اول، شماره ۵
- ۴- طرح جامع فضای سبز باقر شهر، ۱۳۸۸
- ۵- فرید، یداله، ۱۳۸۲، جغرافیا و شهر شناسی، چاپ چهارم، انتشارات دانشگاه تبریز
- ۶- فریدمن، جان و مایک داگلاس، ۱۳۶۳، توسعه روستا شهری، ترجمه عزیز کیاوند، چاپ اول، تهران، سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی و انتشارات
- ۷- فنی، زهره، ۱۳۸۲، شهرهای کوچک رویکردی دیگر در توسعه منطقه ای، چاپ سوم، انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاری های کشور، تهران
- ۸- قادری مرزی، حامد، ۱۳۸۲، نقش روستا شهرها در توسعه روستاهای پیرامونی (مورد دهگلان)، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیای روستایی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- ۹- مرکز آمار ایران، ۱۳۵۵، فرهنگ آبادیهای استان تهران سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- ۱۰- مرکز آمار ایران، ۱۳۶۵، فرهنگ آبادیهای استان تهران سرشماری عمومی نفوس و مسکن.

۹۲//دوفصلنامه جغرافیا، شماره بیست و چهارم، بهار و تابستان ۱۳۹۲

- ۱۱- مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵، فرهنگ آبادیهای استان تهران سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- ۱۲- مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵، فرهنگ آبادیهای استان تهران سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- ۱۳- مهدوی، مسعود، ۱۳۷۸، مقدمه ای بر جغرافیای روستایی ایران، چاپ دوم، انتشارات سمت.
- ۱۴- میسرآ، آر، پی، توسعه روستایی، مسائل و مشکلات، روستا و توسعه، شماره اول
- ۱۵- مومنی، مصطفی، پایگاه علم جغرافیای شهری در ایران، جلد اول، تهران، انتشارات فرهنگستان.
- ۱۶- نبوی، بهروز، ۱۳۸۴، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم اجتماعی، چاپ بیست و دوم، انتشارات کتابخانه ی فرورین، تهران